

Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Finansal Raporlama Kalitesi İlişkisi: BİST'e Kote İmalat İşletmelerinde Araştırma

The Relation Between Sustainability Reporting and Financial Reporting Quality: Research in BIST-Listed Manufacturing Firms

Saime Önce¹ , Gülşen Çavuş²

¹ Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Eskişehir, Türkiye

² Araş. Gör., Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Eskişehir, Türkiye

ORCID: S.Ö. 0000-0001-9828-1872; G.Ç. 0000-0001-8483-0121

ÖZ

Araştırmanın amacı, BİST İmalat Sektöründe faaliyet gösteren işletmeler için, 2015-2018 yılları itibarıyla sürdürülebilirlik raporlaması ile finansal raporlama kalitesi arasında anlamlı ilişki olup olmadığını değerlendirmektir. Araştırma kapsamında oluşturulan modelin bağımsız değişkeni, finansal raporlama kalitesi, bağımlı değişkeni sürdürülebilirlik raporlaması yayınlayan ve yayınlamayan işletmelere göre oluşturulan kategorik değişkendir. Modelin tahmin edilmesinde panel veri analizi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda sürdürülebilirlik raporlaması yayınlayan işletmelerin, sürdürülebilirlik raporlaması yayınlamayan işletmelere göre finansal raporları daha kaliteli olarak bulunmuştur. Kazanç yönetimi uygulamaları az olan işletmeler yüksek kaliteli finansal raporlar sunmakta ve sürdürülebilirlik raporlamaları ile paydaşlarına karşı daha şeffaf olmaktadır. İşletmelerin paydaşlarına karşı şeffaf raporlama uygulamalarını artırmasıyla bilgi asimetrisi azalacaktır.

Anahtar kelimeler: Finansal raporlama kalitesi, sürdürülebilirlik raporlaması, kazanç yönetimi

ABSTRACT

The research aim is to evaluate whether there is a relationship between sustainability and financial reporting quality for the companies operating in the BIST Manufacturing Sector as of 2015-2018. The independent variable of the model created within the scope of the research is financial reporting quality, the dependent variable is a categorical variable; sustainability report publishing companies and non-publishing ones. Panel data analysis was applied to estimate the model. Consequently, the financial reports of sustainability report publishing companies were found to be of higher quality than non-publishing ones. Enterprises with low profit management practices provide high quality financial reports and are more transparent to stakeholders with sustainability reporting. Information asymmetry was reduced as businesses increased their transparent reporting practices towards stakeholders.

Keywords: Financial reporting quality, sustainability reporting, earnings management

Başvuru/Submitted: 14.01.2020 Revizyon Talebi/Revision Requested: 29.01.2020 Son Revizyon/Last Revision Received: 31.01.2020 Kabul/Accepted: 02.02.2020

Sorumlu yazar/Corresponding author: Gülşen Çavuş / gulsencavus@anadolu.edu.tr

Atıf/Citation: Önce, S. & Cavus, G. (2020). Sürdürülebilirlik raporlaması ve finansal raporlama kalitesi ilişkisi: BİST'e kote imalat işletmelerinde araştırma. *Muhasebe Enstitüsü Dergisi - Journal of Accounting Institute*, 62, 1-10. <https://doi.org/doi.org/10.26650/MED.2020674583>

1. Giriş

Son yıllarda yaşanan muhasebe skandalları ve finansal krizler finansal raporlarda yer alan bilgilerin kalitesi ve karar yararlılığı konusunda endişelere yol açmıştır. Ayrıca geleneksel finansal raporların hem işletme içinde gerçekleşen değişikliklerin (yenilikler, değer yaratma süreci vb) hem de işletmenin dış çevresindeki değişikliklerin tüm ekonomik sonuçlarını yeterince gösteremediği endişesinin artması (De Villiers vd., 2017; Dumay vd., 2016), işletme faaliyetlerinin çevre ve sosyal etkilerinin de açıklanması ihtiyacını artırmış ve dolayısıyla işletmeleri finansal olmayan bilgileri de açıklamaya yönlendirmiştir.

Finansal raporlamaya ek olarak ortaya çıkan sürdürülebilirlik raporlamasının işletme hakkında finansal olmayan bilgileri de sağlayarak işletme ile ilgili alınacak kararlarda daha faydalı bilgiler sağlayacağı düşünülmektedir (Karar yararlılığı). Dolayısıyla sürdürülebilirlik konusu son yıllarda hem işletmeler hem de ulusal ve uluslararası politika ve standart belirleyicileri arasında giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Türkiye’de olduğu gibi sürdürülebilirlik raporlaması yayınlaması zorunlu olmayan ülkelerde de gönüllü olarak sürdürülebilirlik raporu yayınlayan işletme sayısı giderek artmaktadır.

Sürdürülebilirlik raporlaması, işletme hakkında finansal olmayan bilgileri sosyal, çevresel ve ekonomik boyutlar doğrultusunda vererek işletmenin performansını etkilediği ve daha detaylı bilgi verdiği konusunda araştırmalar vardır (Martinez-Ferrero vd., 2015; Ouma, 2017; Yılmaz 2011, Düzer ve Önce, 2017). Bu bilgiler, yatırımcıların ve tüm paydaşların işletmenin uzun dönemli stratejileri ve kaynakların etkin dağılımı hakkındaki kararları için önemlidir. Sürdürülebilirlik raporlamasının firmanın bilgi çevresini şekillendirme potansiyeline sahip olduğu, sürdürülebilirlik raporlaması yayınlayan işletmelerin yöneticilerinin muhasebe politikası tercihleri, firmanın cezbedeceği finansman sağlayıcılarının türleri üzerindeki potansiyel etkisi sayesinde sürdürülebilirlik raporlarının finansal raporlamanın kalitesini artıracağı varsayarak sürdürülebilirlik raporlaması ile finansal raporlama kalitesi arasındaki ilişki araştırılmıştır.

1.1. Finansal Raporlama Kalitesi

Finansal raporlamanın temel amacı, kararlarda kullanılacak faydalı bilgi sağlamaktır. İşletmeler finansal tablolarını muhasebe ilkeleri ve standartlarına uygun hazırlamış olsalar dahi finansal tabloların kalitesi farklı düzeylerde olabilir (Choi ve Pae, 2011). Bir işletme, genel ekonomik durumu ve performansı hakkında tam, tarafsız ve hatasız bir şekilde tahmin değeri ve doğrulayıcı değeri yüksek bilgiler sağlayan raporlara sahipse işletmenin finansal raporlama kalitesinin yüksek olduğu kabul edilir. Raporlama kalitesinin tanımından da görülebileceği gibi kaliteli finansal raporlar “tamlik”, “tahmin edici ve doğrulayıcı”, “tarafsızlık ve hatasızlık boyutlarına” sahiptir (Önce ve Çavuş, 2019, s.31).

Finansal raporlama kalitesi, işletmeleri gönüllü olarak daha fazla ve daha kaliteli bilgi açıklamaya zorlar, çünkü tüm paydaşların daha isabetli karar verebilmeleri için tam olarak bilgilendirilmeleri gerekir (Martinez-Ferrero, 2014). İşletmenin genel ekonomik durumu ve performansının bilgi kullanıcılarına tam, tarafsız ve hatasız bir şekilde tahmin edici ve doğrulayıcı değeri yüksek bilgiler sağlaması finansal raporların içerik ve sunumla ilgili özelliklere sahip olması gerektiğini ifade etmektedir. Raporlama kalitesinin boyutları, Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve de belirtilen faydalı finansal bilginin niteliksel özelliklerine dayanmaktadır. Bu niteliksel özelliklerin varlığı doğrudan finansal raporlarda değerlendirilemediği ve raporlama kalitesinin ölçümünde bir evrensel olarak kabul edilmiş bir ölçüt bulunmadığı için literatürde kalite ölçümüne ilişkin çeşitli yaklaşımlar geliştirilmiştir. Raporlama kalitesinin ölçümüne ilişkin yaklaşımlarda yer alan her bir yöntem, özünde faydalı finansal bilginin niteliksel özelliklerinin finansal raporlarda varlığını dolaylı olarak değerlendirerek finansal raporlama kalitesi hakkında değerlendirme yapma olanağı tanımaktadır (Önce ve Çavuş, 2019, s.34).

Finansal raporlama kalitesinin belirlenmesine yönelik çeşitli yaklaşımlar (faydalı finansal bilginin niteliksel özellikleri bağlamında, kazanç kalitesi bağlamında ve raporlama kalitesinin dış göstergelerine dayanan yaklaşımlar) olmakla birlikte finansal raporlama kalitesi ve sürdürülebilirlik raporlaması ilişkisi bağlamında yaptığımız bu araştırmada finansal raporlama kalitesi ölçüm yaklaşımlarından kazanç kalitesi bağlamında kazanç yönetimi tercih edilmiştir.

Finansal raporlama kalitesinin ölçümünde kazanç yönetimi yöntemi yaygın olarak kullanılmaktadır (An vd., 2016). Kazanç yönetimi ise araştırmalarda pek çok farklı yöntemle değerlendirilmektedir. Kazanç yönetimi, raporlanan finansal bilgilerin içerik ve biçimini değiştirerek işletmenin performansını gerçekte olandan farklı göstermeyi amaçlamaktadır. Kazanç yönetimi; raporlanan bilgilerin güvenilirliğini ve karar verme yararlılığını olumsuz yönde etkilemektedir (Consoni vd., 2016). Dolayısıyla kazanç yönetiminin varlığı düşük finansal raporlama kalitesinin göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Kazanç yönetimi, işlem esaslı ve tahakkuk esaslı olmak üzere iki farklı şekilde yapılmaktadır. Gerçekleşen tahakkuk esaslı finansal uygulamalar doğrudan kazanç yönetimi ile ilişkili olmadığı için araştırmacılar işletmenin toplam tahakkuklarını ihtiyari ve ihtiyari olmayan tahakkuklar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Dechow ve Dichew, 2002). İhtiyari tahakkuklar, kazançları yönetmek için seçilen muhasebe politikaları veya yapılan işlemlerden kaynaklanan tahakkuklardır (Ronen ve Yaari, 2008). İhtiyari tahakkuklar, işletmede kazanç yönetimi yapıldığının göstergesi olarak kabul edildiği için düşük kaliteli kazançların ve düşük kaliteli finansal raporlama kalitesinin göstergesi olarak kabul edilmektedir. Ancak ihtiyari tahakkuklar doğrudan belirlenmemektedir. Bu nedenle işletmede kazanç yönetiminin varlığını belirlemek için işletmenin toplam tahakkuklarından ihtiyari olmayan, diğer bir ifade ile kazanç yönetimi içermeyen tahakkukların ayrılarak ihtiyari tahakkukların tutarının belirlenmesi gereklidir. Toplam tahakkukların ihtiyari ve ihtiyari olmayan bileşenlerinin ayrılmasında literatürde pek çok farklı model kullanılmaktadır (Consoni vd., 2016). Bu araştırmada ihtiyari tahakkuk tutarını elde etmek için Modifiye Edilmiş Jones Modeli kullanılmıştır.

1.2. Sürdürülebilirlik Raporlaması

Son yıllarda, şirketler, özellikle büyük olanlar, çevre ve toplum üzerindeki birçok olumsuz etkiden sorumlu oldukları düşünüldüğü için sürdürülebilirlik konusunda önemli bir ilgi odağı haline gelmiştir. Dolayısıyla işletmelerin sürdürülebilirlik raporlarında veya diğer raporlarında açıklanan ve çoğu zaman değerlendirilmeye sahip olan iklim değişikliği, su tüketimi ve çalışan çeşitliliği gibi konulara toplumsal ilginin giderek artmasıyla birlikte, yeni açıklamalar ve verilere duyulan ihtiyaç artmaktadır (Rogers ve Serafeim, 2019). Çevresel (karbon emisyonları, su tüketimi, atıklar, vb.), sosyal (çalışanlar, ürün, müşteri ile ilgili vb.) ve yönetim (siyasi lobicilik, yolsuzlukla mücadele kurulu çeşitliliği vb.) verilerinin ölçümünü ve raporlamasını yapan işletme sayısında önemli bir artış vardır (Rogers ve Serafeim, 2019).

İşletmelerin yanı sıra yatırımcılar da sürdürülebilirlik konusunda daha duyarlı olmaya başlamıştır. Çoğu kurumsal yatırımcı sürdürülebilirlik konularının finansal açıdan önemli olduğuna veya olacağına inandıkları için sürdürülebilirliğin çevre, sosyal ve yönetim boyutlarına ilişkin verilerini kullandıklarını belirtmişlerdir (Martinez-Ferrero vd., 2015; Amel-Zadeh ve Serafeim 2018). Sürdürülebilirlik konularını yatırım kararlarına dahil eden ve sürdürülebilirliğin çevre, sosyal ve yönetim boyutları bağlamında şirketlerle aktif olarak ilgilenen yatırımcıların sayısı katlanarak artmıştır. Sorumlu Yatırım İlkelerinin yönetiminde (Principles for Responsible Investment) Nisan 2018 itibariyle 60'tan fazla ülkeden 80 trilyon ABD dolarından fazla yönetilen varlığı temsil eden 2.000'i aşkın imzacısı bulunmaktadır (<https://www.borsaistanbul.com/docs/default-source/duyuru-dosyaları/pri-guide-in-turkish.pdf?sfvrsn=4>).

Şirketler ve yöneticileri, faaliyetlerinin ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlar itibarıyla ilişkileri ve etkileşimleri ve faaliyetlerinin kısa, uzun ve daha uzun vadeli etkileri ve etkileşimleri hakkında daha duyarlı davranmaktadır. Kurumsal sürdürülebilirlik, şirketlerde uzun vadeli değer yaratmak amacıyla, ekonomik, çevresel ve sosyal faktörlerin kurumsal yönetim ilkeleri ile birlikte şirket faaliyetlerine ve karar mekanizmalarına uyarlanması ve bu konulardan kaynaklanabilecek risklerin yönetilmesi (<https://www.borsaistanbul.com/endeksler/bist-pay-endeksleri/surdurulebilirlik-endeksi>) olarak tanımlandığında kurumsal sürdürülebilirlik kavramının hem şirketler açısından (operasyonlar, strateji, örgütsel sistemler vb. dahil) hem de paydaşlar açısından (iç ve dış, sosyal ve çevresel) oldukça kapsamlı bir kavram olduğu görülmektedir. Geleneksel finansal raporlamanın işletmedeki değişimlerin ve ekonomik değişimlerin tüm ekonomik sonuçlarını zamanında raporlayamayacağı konusundaki endişeler işletmeleri ayrı bir sürdürülebilirlik raporu hazırlamaya yönlendirmiş olsa da bu konuda duyarlı olan işletme yönetimlerinin finansal raporlarda da daha kaliteli bilgiler raporlayacakları varsayılabilir. Kurumsal sürdürülebilirliğin şirket faaliyetlerine ve kültürüne entegre edilmiş olması finansal raporlama kalitesini de etkileyecektir.

Son yıllarda Türk şirketleri ya gönüllük esaslı çerçevesinde ayrı bir sürdürülebilirlik raporunda ya da yıllık faaliyet raporlarında sürdürülebilirlik konularının açıklanmasına daha çok önem vermeye başladılar. Finansal olmayan raporlarla ilgili Avrupa Birliği Direktifine göre, 500'den fazla kişi istihdam eden ve kamu yararını ilgilendiren şirketler en azından çevresel konular, toplumsal ve çalışanlarla ilgili konular, insan haklarına saygı ve uygunluk, yolsuzlukla mücadele ve rüşvet meseleleriyle ilgili finansal olmayan bilgileri kamuya açıklamak zorundadır (6 Aralık 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir). Dolayısıyla, sürdürülebilirlik kaygılarını iş politikalarına ve stratejilerine dahil etmek, bir AB adayı olarak Türkiye'de giderek daha önemli hale gelmiştir (Kılıç, M., & Kuzey, C. 2018). Ayrıca 2014 yılında Borsa İstanbul (BİST) tarafından geliştirilen BİST Sürdürülebilirlik Endeksi'nin sürdürülebilirlik raporlamasına olan ilgi ve kabulü artırmadaki katkısı büyüktür. Endeks, şirketlerin, küresel ısınma, doğal kaynakların tükenmesi, su kaynaklarının azalması, sağlık, güvenlik, istihdam gibi Türkiye ve dünya için önemli olan sürdürülebilirliğe ilişkin meselelere nasıl yaklaştıklarını ortaya koymakta, kurumsal şeffaflık ve hesap verebilirlikleri ile sürdürülebilirlik konularına ilişkin risk yönetim becerilerini geliştirme imkanı sağlamaktadır (<https://www.borsaistanbul.com/endeksler/bist-pay-endeksleri/surdurulebilirlik-endeksi>). 2019 yılı itibarıyla, BİST 100 veya BİST Sürdürülebilirlik endekslerinde yer alan şirketlerden gönüllü olanlar arasından değerlemeye alınan şirket sayısı 62'dir.

1.3. Finansal Raporlama Kalitesi ve Sürdürülebilirlik Raporlaması İlişkisi

Finansal raporlama kalitesi, karar vericilerin tam olarak bilgilendirilmelerini sağlamak üzere işletmelerin raporladıkları bilgilerin kapsamını ve kalitesini gönüllü olarak genişletmelerini sağlayarak şeffaflığın artmasına katkı sağlamaktadır. Bu çalışmada sürdürülebilirlik raporlamasına olan ilginin artması bağlamında sürdürülebilir raporlama ile finansal raporlama kalitesi arasında ilişki olup olmadığını araştırılmıştır. Sürdürülebilirlik raporlaması ve finansal raporlama kalitesi arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar finansal raporlama kalitesinin farklı göstergelerini kullanmışlardır (Salewski and Zülch (2014); Francis ve ark (2005); Kim ve ark. (2011); Andersen ve ark. (2012); Francis ark. (2008); Martínez-Ferrero ve ark. (2015); Choi ve ark. (2013); Yoon ve ark. (2019)). Bir işletmenin sürdürülebilir bakış açısını benimsemesi finansal raporlama kalitesini iyileştirmekte, finansal raporlama kalitesinin artması ise piyasada bilgi asimetrisini azaltmaktadır (Lemma vd., 2019).

Kazançlar, finansal performansın önemli bir göstergesi olarak kabul edilir. Yöneticiler, kazançları yönetmek ve böylece kazanç hedeflerini karşılamak için muhasebe politikalarındaki esneklikleri kullanabilirler. Kazanç yönetimi finansal tablolarda kaliteyi düşürmekte ve gelecekte kazançların, nakit akışlarının tahmin edilmesini engellemektedir. Kurumsal sosyal sorumluluğa sahip işletmeler paydaşları ile faaliyetleri hakkında daha fazla bilgi paylaşmaktadır ve kazanç yönetimi uygulamalarına daha az eğilimli olmaktadır. Diğer bir ifade ile kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarının ve gönüllü açıklamaların şeffaflığı ve bilgilendirici etkiyi artırdığını, böylece kazanç yönetimi uygulama olasılığını azaltarak kârların düzeltilmesini ve zararların gizlenmesini azaltma eğiliminde olduğunu belirtmiştir (Martinez-Ferrero vd., 2015).

Sürdürülebilirlik raporlamasının zorunlu hale getirilmesi, paydaşlara sunulan bilginin kalitesinin ve dolayısı ile finansal raporlama kalitesinin artırmasına katkı sağlayabilir. Sürdürülebilirlik raporları, işletmenin finansal ve finansal olmayan bilgiler arasındaki ilişkilerin görülebilmesini sağlar. Sürdürülebilirlik raporlaması yöneticinin stratejik değer yaratılmasına uygun finansal raporlama politikalarının seçimini mümkün kılan entegre düşünceyi benimsemesini kolaylaştırabilir. Ayrıca finansal raporlarla, sürdürülebilirlik raporlarında yer alan bilgiler arasındaki tutarsızlıklar kolaylıkla fark edilebileceği için sürdürülebilirlik raporu yayınlayan işletmelerin finansal raporları manipüle etme olasılığı daha düşük olacaktır. Çünkü paydaşlarına daha fazla bilgi sunma amacıyla sürdürülebilirlik raporu yayınlayan işletmeler, kısa vadeli performans hedeflerine ulaşmak için kazanç yönetimi uygulamalarına yönelmek yerine uzun vadeli yatırımcıları işletmeye çekmeyi hedeflemektedir. Bu nedenle sürdürülebilirlik raporlaması yayınlayan işletmelerin daha yüksek finansal raporlama kalitesine sahip olacağı düşünülmektedir (Lemma vd., 2019).

2. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

2.1. Araştırmanın Amacı, Hipotezi ve Modeli

Araştırmanın amacı, BİST İmalat sektöründe faaliyet gösteren işletmeler için 2015-2018 yılları itibarıyla sürdürülebilirlik raporlaması ile finansal raporlama kalitesi arasında ilişki olup olmadığını değerlendirmektir. Bu amaçla oluşturulan hipotez

ve hipotezin test edilmesinde kullanılacak model aşağıda yer almaktadır. Modelin bağımlı değişkeni işletmenin finansal raporlama kalitesidir. Modelin bağımsız değişkeni ise sürdürülebilirlik raporlaması yayınlamasına göre oluşturulan kategorik değişkendir. İşletmenin dört büyük denetim işletmesi tarafından denetlenmiş olması, yönetim kurulunda bağımsız üye sayısı oranı, işletmenin hasılat tutarındaki büyüme, işletmenin aktif tutarındaki büyüme ve faiz ve vergi öncesi karın toplam aktif tutarına oranı modelde yer alan kontrol değişkenleridir.

H0: Sürdürülebilirlik raporu yayınlayan işletmelerin, sürdürülebilirlik raporu yayınlamayan işletmelere göre finansal raporlama kalitesi daha düşüktür.

H1: Sürdürülebilirlik raporu yayınlayan işletmelerin, sürdürülebilirlik raporu yayınlamayan işletmelere göre finansal raporlama kalitesi daha yüksektir.

Model:

$$(FRK)_{i,t} = \alpha + \beta_1(SR)_{i,t} + \beta_2(4BÜY)_{i,t} + \beta_3(BAĞ)_{i,t} + \beta_4(İŞLBÜY)_{i,t} + \beta_5(HASBÜY)_{i,t} + \beta_6(AKTİFBÜY)_{i,t} + \beta_7(FVÖK)_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

Araştırmada modelinde kullanılan değişkenlere ilişkin açıklamalar ve ölçümü Tablo 1’de açıklanmaktadır.

Tablo 1: Araştırma Modelinde Kullanılacak Bağımlı ve Bağımsız Değişkenler		
<i>Değişken Adı</i>	<i>Değişken Türü</i>	<i>Ölçüm</i>
<i>FRK</i>	<i>Bağımlı Değişken</i>	<i>Finansal Raporlama Kalitesinin Göstergesi Olarak Modifiye Edilmiş Jones Modeline Göre Tahmin Edilen İhtiyari Tahakkuk Tutarının Mutlak Değeri</i>
<i>SR</i>	<i>Bağımsız Değişken</i>	<i>İşletmenin o yıla ait sürdürülebilirlik raporu varsa 1, aksi takdirde 0</i>
<i>4BÜY</i>	<i>Kontrol Değişkeni</i>	<i>Dört Büyük Denetim İşletmesi tarafından denetlenmiş olan işletmeler 1, aksi takdirde 0</i>
<i>BAĞ</i>	<i>Kontrol Değişkeni</i>	<i>İşletmenin Yönetim Kurulunda Yer Alan Bağımsız Üye Sayısı/Toplam Yönetim Kurulunda Yer Alan Üye Sayısı</i>
<i>İŞLBÜY</i>	<i>Kontrol Değişkeni</i>	<i>İşletmenin Toplam Aktif Tutarının Logaritması</i>
<i>HASBÜY</i>	<i>Kontrol Değişkeni</i>	<i>İşletmenin O Yıllık Hasılat Tutarı İle Bir Önceki Yıl Hasılat Tutarı Arasındaki Fark</i>
<i>AKTİFBÜY</i>	<i>Kontrol Değişkeni</i>	<i>İşletmenin O Yıllık Aktif Tutarı İle Bir Önceki Yıl Aktif Tutarı Arasındaki Fark</i>
<i>FVÖK</i>	<i>Kontrol Değişkeni</i>	<i>İşletmenin Faiz Ve Vergi Öncesi Karı/Toplam Varlık Tutarı</i>

Araştırma modelinde finansal raporlama kalitesi, sürdürülebilirlik raporlaması ile ilişkisi olan ve tahmin sonucunu etkileyebilecek kontrol değişkenleri kullanılmaktadır. İşletmenin dört büyük denetim işletmesi tarafından denetlenmiş olması ve yönetim kurulunda yer alan bağımsız üyelerin oranı kontrol değişkenlerinden iki tanesidir. İşletmenin dört büyük denetim işletmesi tarafından denetlenmesi ve yönetim kurulunda yer alan bağımsız üye sayısının artması işletmenin kaliteli finansal raporlar sunmasında etkili değişkenlerdir. Çünkü işletmenin finansal raporlama sürecinin bağımsız yöneticiler tarafından izlenmesi ve işletmenin dört büyük denetim işletmeleri tarafından denetlenmesi bilgi kullanıcılarına kaliteli bilgiler sunulmasını ve paydaşların menfaatlerinin daha iyi korunmasını sağlamaktadır (Önce ve Çavuş, 2019; Lemma vd., 2019).

İşletmenin aktif tutarındaki büyüme ve işletme büyüklüğünün bir göstergesi olarak toplam aktif tutarının logaritması diğer kontrol değişkenleridir. İşletme büyüklüğü arttıkça paydaşlardan gelen bilgi talebi daha fazla olmaktadır. İşletmenin artan bilgi talebi nedeniyle daha fazla sosyal, çevresel ve ekonomik bilgiler açıklayarak paydaşların ihtiyaçlarını karşılama beklenmektedir. Bu nedenle işletme büyüklüğünün daha fazla bilgi açıklama ve kaliteli finansal raporlar sunulmasında etkili olduğu düşünülmektedir (Martinez-Ferrero, 2014). Ancak, büyüme olanağı artan işletmelerin maruz kaldığı yüksek bilgi asimetrisi nedeniyle finansal raporlama kalitesinde düşme de olabilmektedir (Lemma vd., 2019).

Modelde kullanılan bir diğer kontrol değişkeni, işletmenin faiz ve vergi öncesi karının toplam varlıklara oranıdır. Bazı araştırmalar işletmenin karlılığının göstergesi olarak varlık getiri oranını da kullanmaktadır. İşletmenin karlılığının bir göstergesi olan değişkenlerin modellere dahil edilmesinin nedeni, daha yüksek karlılık oranına sahip olan işletmelerin olumlu performanslarını daha fazla açıklama eğiliminde olmalarıdır (Martinez-Ferrero vd., 2015).

Finansal Raporlama Kalitesinin Ölçümü

Bu araştırmada finansal raporlama kalitesinin kazanç kalitesi bağlamında ölçüm yaklaşımlarından kazanç yönetimi tercih edilmiştir. Kazanç yönetimi ölçmek için Modifiye Edilmiş Jones Modeli kullanılmıştır. Modelin gösterimi aşağıda yer almaktadır:

$$TT_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 \frac{\Delta HAS_{i,t} - \Delta TICAL_{i,t}}{TV_{i,t-1}} + \beta_2 \frac{MDV_{i,t}}{TV_{i,t-1}} + \varepsilon_{i,t}$$

$TT_{i,t}$ = i işletmesinin t dönemine ait toplam tahakkuk tutarı

$\Delta HAS_{i,t}$ = i işletmesinin t dönemine ait hasılat kalemi ile önceki dönem hasılat kalemi arasında meydana gelen değişim

$\Delta TICAL_{i,t}$ = i işletmesinin t dönemine ait ticari alacaklar kalemi ile önceki dönem ticari alacakları kalemi arasında meydana gelen değişim

$MDV_{i,t}$ = i işletmesinin t dönemine ilişkin brüt maddi duran varlıklar tutarı

$TV_{i,t-1}$ = i işletmesinin bir önceki dönemin toplam varlık tutarı

$\varepsilon_{i,t}$ = i işletmesinin t yılındaki hata terimi

$t = 1, \dots, T$ i dönem içerisindeki yıllara ilişkin gösterge

i = İşletmeye ilişkin gösterge

Araştırmanın bağımsız değişkeni olan finansal raporlama kalitesinin göstergesi olarak Modifiye Edilmiş Jones Modeli'nden elde edilen ihtiyari tahakkukların mutlak değeri kullanılmıştır. Çünkü bu ihtiyari tahakkuklar, kazancı artırıcı veya kazancı azaltıcı olan tüm kazanç yönetimi uygulamalarını içerebilir. İşletmenin kazancı artırıcı veya kazancı azaltıcı kazanç yönetimi yapıldığının göstergesi olan ihtiyari tahakkuk tutarlarının mutlak değeri büyüdükçe işletmenin raporlanan finansal performansı, gerçek performansını yansıtmadığı için finansal raporların kalitesi de düşük olacaktır.

2.2. Araştırmanın Yöntemi ve Örneklemi

Araştırma kapsamında oluşturan modelin tahmin edilmesinde dengeli panel veri analizi kullanılmıştır. Panel veri analizi, ülke, işletme veya hane halkı gibi yatay kesit serileri ve zaman serileri gözlemlerini birlikte kullanan bir analiz yöntemidir (Hsiao, 2014). Panel veri analizi, serbestlik derecesini artırması, çoklu doğrusal bağlantı sorunlarını azaltması, tahmin hatalarını azaltması, geniş bir veri setine sahip olarak daha güvenilir tahmin sonuçları elde edilmesini sağlaması nedenleriyle çok tercih edilmektedir (Hsiao, 2014). Panel veri analizinde eğer spesifik bir veri seti kullanılıyorsa sabit etkili modelin tahmin yöntemi olarak seçilmesi uygun tahmin yöntemi olmaktadır (Tatoğlu, 2016). Sabit etkili model, katsayının yatay kesitlere veya yatay kesit veya zamana göre değiştiğini varsayan modellerdir (Pazarlıoğlu ve Gürler, 2007). Bu araştırmada örneklemimiz BİST İmalat sektörü olması nedeniyle panel veri analizinde sabit etkili model kullanılmıştır. Sabit etkili model, tek yönlü etkili ve çift yönlü etkili olmak üzere tahmin edilebilmektedir. Tek yönlü sabit etkili modelde, modelin parametrelerinin yatay kesit boyunca ya da zaman boyunca değiştiği varsayılmaktadır. Çift yönlü sabit etkili modelde ise parametrelerin hem yatay kesit hem de zaman boyunca değiştiği kabul edilmektedir (Nargeleçekenler, 2011). Bu araştırmada tek yönlü sabit etkili model (yatay kesit etkili) kullanılmıştır.

Araştırma örneklemini BİST İmalat sektöründe yer alan 178 işletme oluşturmaktadır. Bu işletmelerden araştırmanın zaman aralığında kesintisiz olarak finansal rapor yayınlamadığı için bilgilerine ulaşılmayan 3 işletme örneklem kapsamından çıkarılmıştır. Araştırmanın analizinde dengeli panel veri analizi kullanıldığından örneklemin ele alınan yıllarda verilerinin eksiksiz olması önemlidir. Araştırma 2015-2018 yılları olmak üzere dört yıllık zaman aralığını kapsamaktadır. Ancak finansal raporlama kalitesinin hesaplanmasına kullanılan Modifiye Edilmiş Jones Modeli'nde işletmenin bir önceki yıla ilişkin aktif tutarının kullanılması ve değişkenlerde hasılat ve aktif tutarındaki büyümenin ölçülmesinde işletmelerin 2014 yıllarına ait finansal verileri de kullanılmıştır. Analizde 4 yıllık zaman serisi ve 175 işletmeye ait yatay kesit verisi sonucunda 700 gözlem kullanılmıştır. BİST İmalat sektöründe yer alan işletmelere ait finansal veriler Equity RT veri tabanından elde edilmiştir. İşletmelerin sürdürülebilirlik raporlarına ait bilgiler ise kendilerine ait web sitelerinden elde edilmiştir.

3. Bulgular

Araştırma modelinde sabit tek yönlü (kesit veya zaman) veya çift yönlü (hem kesit hem zaman) etkinin olup olmadığı F testi ile değerlendirilmektedir. Araştırmada kullanılan tek yönlü sabit etkili modele ait F testi sonuçları Tablo 2'de gösterilmektedir.

	<i>İstatistik</i>	<i>Olasılık</i>	<i>H0</i>	<i>Karar</i>
<i>F-Yatay Kesit- Sabit Etki</i>	2.993467	0.000000	Sabit etkili modelde yatay kesit etkisi yoktur.	Red
<i>F-Zaman- Sabit Etki</i>	1.095903	0.350375	Sabit etkili modelde zaman etkisi yoktur.	Kabul
<i>F-Çift Yönlü- Sabit Etki</i>	3.039288	0.000000	Sabit etkili modelde hem yatay kesit hem zaman etkisi yoktur.	Red

Tablo 2'den de görüldüğü gibi araştırma modelinde yatay kesit sabit etki ve çift yönlü sabit etkide H_0 hipotezi %1 anlamlılık seviyesinde reddedilmiştir. Diğer bir ifade ile araştırma modelinde hem tek yönlü (yatay kesit) hem de çift yönlü (grup ve kesit) etkinin olduğu görülmektedir. Araştırma kapsamında modelin tahmininde kullanılan tek yönlü (yatay kesit) sabit etkili panel veri analizinin sonuçları Tablo 3'de yer almaktadır.

<i>Bağımlı Değişken Finansal Raporlama Kalitesi</i>				
<i>Yöntem Sabit Etkili Panel Veri Analizi</i>				
<i>Zaman 2015-2018</i>				
<i>Yatay Kesit 175</i>				
<i>Dengeli Panel Gözlem Sayısı 700</i>				
<i>Değişken</i>	<i>Katsayı</i>	<i>Std. Hata</i>	<i>t İst.</i>	<i>Olasılık Değ.</i>
<i>C</i>	-0.789003	0.142689	-5.529550	0.0000
<i>SR</i>	-0.022448	0.002987	-7.515514	0.0000***
<i>4BÜY</i>	0.004698	0.008204	0.572669	0.5671
<i>BAĞ</i>	-0.009072	0.002818	-3.219624	0.0014***
<i>HASBÜY</i>	3.05E-12	2.98E-13	10.55667	0.0000***
<i>FVÖK</i>	-0.012809	0.001999	-6.406150	0.0000***
<i>İŞLBÜY</i>	0.046473	0.007158	6.492459	0.0000***
<i>AKTİFBÜY</i>	3.98E-12	1.78E-12	2.235107	0.0258**
<i>R2</i>	0.699828		<i>F İst.</i>	6.672245
<i>Düzeltilmiş R2</i>	0.594941		<i>F Olasılık</i>	0.000000

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Tablo 3'den görüldüğü gibi araştırmanın H_1 hipotezi kabul edilmektedir. Sürdürülebilirlik raporu, finansal raporlama kalitesi ile %1 anlamlılık seviyesinde anlamlı olarak ilişkili bulunmuştur. BİST İmalat Sektöründe yer alan işletmelerden sürdürülebilirlik raporu yayımlayan işletmelerin, sürdürülebilirlik raporu yayınlamayan işletmelere göre ihtiyari tahakkuk büyüklüğü azalmaktadır. Diğer bir ifade ile sürdürülebilirlik raporu yayımlayan işletmelerin, sürdürülebilirlik raporu yayınlamayan işletmelere göre finansal raporlarında kazanç yönetimi uygulamaları azaldığından daha finansal raporları daha kaliteli olmaktadır.

İşletmelerin dört büyük denetim işletmesi tarafından denetlenmesi, finansal raporlama kalitesi ile bu modelde anlamsız olarak bulunmuştur. İşletmelerin yönetim kurulunda yer alan bağımsız üyelerin oranı, ihtiyari tahakkuk büyüklüğü ile %1 anlamlılık seviyesinde negatif yönlü ilişkili olarak bulunmuştur. Buradan hareketle işletmelerin yönetim kurulunda yer alan bağımsız üyelerin oranı arttıkça işletmelerin ihtiyari tahakkuk büyüklükleri azalmaktadır. İhtiyari tahakkuk büyüklüğünün azalması işletmede kazanç yönetiminin azalmasını ifade etmektedir. Finansal raporlarda kazanç yönetimi uygulamaları azaldıkça kalite artmaktadır. Kontrol değişkenlerinden hasılat tutarındaki büyüme, işletmenin ihtiyari tahakkuk büyüklüğü ile %1 anlamlılık seviyesinde pozitif ilişkili olarak bulunmuştur. İşletmelerin hasılat tutarındaki büyüme arttıkça ihtiyari tahakkuk büyüklüğü de artmaktadır. Bu durumda işletmeler ana faaliyetten elde ettiği gelirlerini arttırdıkça kazanç yönetimi uygulamalarının işletmelerde arttığı söylenebilir.

Faiz ve vergi öncesi kar değişkeni, işletmenin ihtiyari tahakkuk büyüklüğü ile %1 anlamlılık seviyesinde negatif yönlü ilişkili olarak bulunmuştur. İşletmenin faiz ve vergi öncesi karında artış oldukça işletmenin ihtiyari tahakkuk büyüklükleri azalmakta ve dolayısıyla raporlama kalitesi artmaktadır. Buradan olumlu performansa sahip olan işletmelerin daha kaliteli bilgiler sunduğu sonucuna ulaşılabilir. İşletme büyüklüğü ve işletmenin aktif tutarındaki artış ihtiyari tahakkukların büyüklüğü ile sırasıyla %1 ve %5 anlamlılık seviyesinde pozitif yönlü ilişkili bulunmuştur. İşletmenin büyüklüğü ve aktif tutarındaki artış büyüdükçe ihtiyari tahakkuk büyüklüğü de artmaktadır. Diğer bir ifade ile işletmelerin büyüklüğü ve aktif artış hızı arttıkça raporlama kalitesinde azalma olmaktadır.

4. Sonuç ve Öneriler

Klasik anlayışta işletmenin kar elde etmesi yeterliyken artık işletmelerin içinde buldukları çevreye ve topluma karşı da sorumlulukları olduğu ve dolayısıyla yarattıkları artı değerlerin hem nasıl elde edildiği hem de nasıl paylaştırıldığı konularında şeffaf ve hesap verebilir olmaları görüşü hakim olmaktadır. Türkiye'de sürdürülebilirlik raporlaması zorunlu olmamakla birlikte son yıllarda sürdürülebilirlik raporlaması uygulamaları hızla artmakta ve şirketler, yatırımcılar ve düzenleyiciler tarafından daha fazla ilgi ve kabul görmektedir. İşletmeler sürdürülebilirlik raporları aracılığıyla faaliyetlerinin ekonomik, çevresel ve sosyal boyutunu da kamuya açıklamaktadır. Sürdürülebilirlik raporları aracılığı ile paydaşlara daha kapsamlı bilgi sunulması finansal raporlamanın kalitesini de artırmaktadır.

2015-2018 yılları itibarıyla BİST İmalat Sektörü'nde faaliyet gösteren işletmeler için sürdürülebilirlik raporlaması ile finansal raporlama kalitesi arasında ilişki olup olmadığını incelemek için bir model oluşturulmuş ve modelin tahmin edilmesinde panel veri analizi kullanılmıştır. Modelin bağımsız değişkeni, finansal raporlama kalitesi, bağımlı değişkeni sürdürülebilirlik raporlaması yayımlayan ve yayınlamayan işletmelere göre oluşturulan kategorik değişkendir. İşletmelerin yönetim kurulunda yer alan bağımsız üye sayısı oranı, işletmelerin dört büyük denetim şirketi tarafından denetlenip denetlenmediği, aktif tutarındaki büyüme, hasılat tutarındaki büyüme, işletme büyüklüğü, ve karlılık göstergesi modelde yer alan kontrol değişkenleridir. Bu araştırma kapsamında işletmelerin finansal raporlama kalitesinin tespiti için kazanç kalitesi bağlamında ölçüm yaklaşımlarından kazanç yönetimi (Modifiye Edilmiş Jones Modeli) kullanılmıştır.

2015-2018 yılları itibarıyla BİST İmalat Sektörü'nde faaliyet gösteren işletmeler için sürdürülebilirlik raporlaması ile finansal raporlama kalitesi arasında ilişki olup olmadığını inceleyen bu araştırma sonucunda sürdürülebilirlik raporlaması yayımlayan işletmelerin, sürdürülebilirlik raporlaması yayınlamayan işletmelere göre finansal raporları daha kaliteli olarak bulunmuştur. Sürdürülebilirlik raporları ile finansal raporlama kalitesi arasında ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (%1 anlamlılık seviyesinde) ve bu durum daha önce yapılmış çalışmaların sonucu ile de tutarlıdır.

Gönüllülük esasına göre de olsa işletmelerin sosyal, çevresel ve kurumsal yönetim konusundaki finansal olmayan bilgilerini açıklama tercihleri ile finansal raporların kalitesi arasındaki bu pozitif ilişki sürdürülebilirlik raporu yayınlayan işletmelerin finansal verilerine olan güveni ve şeffaflığı da artıracığından bilgi asimetrisini de azaltacaktır. Azalan bilgi asimetrisi ise piyasalarda kararların etkin verilmesi, işletme değerinin artması, sermaye maliyetinin azalması gibi taraflara pek çok fayda sağlayacaktır. Sürdürülebilirlik raporlamasının zorunlu hale getirilmesi, paydaşlara sunulan bilginin kalitesinin ve dolayısı ile finansal raporlama kalitesinin artırmasına katkı sağlayabilir. Çalışmada sadece BİST İmalat sektöründeki işletmeler ele alınmıştır. Benzer bir araştırma BİST’te yer alan tüm işletmeler için yapılarak sektörel farklılıkların olup olmadığı da incelenebilir. Ayrıca sürdürülebilirlik raporu yayınlayan ve yayınlamayan şeklindeki kategorik ayrımın yerine sürdürülebilirlik skorları kullanılarak sürdürülebilirliğin boyutları da analize dahil edilebilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça

- Amel-Zadeh, & A, Serafeim, G. (2018). Why and how investors use ESG information: Evidence from a global survey. *Financial Analysts Journal*, 74(3), 87–103.
- Borsa İstanbul. (2019). *BIST sürdürülebilirlik endeksi*. Erişim adresi: <https://www.borsaistanbul.com/endeksler/bist-pay-endeksleri/surdurulebilirlik-endeksi>
- Choi, B.B., Lee, D., & Park, Y. (2013). Corporate social responsibility, corporate governance and earnings quality: Evidence from Korea. *Corporate Governance: An International Review*, 21(5), 447–467.
- Consoni, S., Colauto, R. D., & Lima, G. A. S. F. (2016). Voluntary disclosure and earnings management: Evidence from the Brazilian capital market. *Revista Contabilidade & Finanças*, 28(74), 249–263.
- De Villiers, C., Venter, E.R., & Hsiao, P. C. K. (2017). Integrated reporting: Background, measurement issues, approaches and an agenda for future research. *Accounting & Finance*, 57(4), 937–959.
- Dumay, J., Bernardi, C., Guthrie, J., & Demartini, P. (2016). Integrated reporting: A structured literature review, *Accounting Forum*, 40(3), 166–185.
- Düzer M. ve Önce S. (2017). Kurumsal sürdürülebilirlik raporlaması ve finansal performans: BİST’te işlem gören şirketler için karşılaştırmalı bir analiz. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 637–648.
- Hsiao, C. (2014). *Analysis of panel data* (3rd eds.). New York, NY: Cambridge University.
- Martínez-Ferrero, J., Garcia-Sanchez, I. M., & Cuadrado-Ballesteros, B. (2015). Effect of financial reporting quality on sustainability information disclosure, corporate social responsibility and environmental management, 22, 45–64.
- Martínez-Ferrero, J. (2014). Consequences of financial reporting quality on corporate performance: Evidence at the international level, *Estudios de Economía*, 41(1), 49–88.
- Nargeleçekenler, M. (2011). Hisse senedi fiyatları ve fiyat/kazanç oranı ilişkisi: Panel verilerle sektörel bir analiz. *Business and Economics Research Journal*, 2(2), 165–184.
- Ouma, V. (2017). *The relationship between reporting quality and financial performance of companies listed at Nairobi Securities Exchange*, University of Nairobi.
- Önce, S., ve Çavuş, G. (2019). Finansal raporlama kalitesini etkileyen faktörler ve finansal raporların kalitesinin ölçümüne ilişkin yaklaşımlar. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 20(1), 30–51.

- Pazarlıoğlu M. V. ve Gürler, Ö. K. (2007). Telekomünikasyon yatırımları ve ekonomik büyüme: Panel veri yaklaşımı. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 44(508), 35–43.
- Principles for Responsible Investment. (2018). *Sorumlu yatırım ilkeleri*. Erişim adresi: |<https://www.borsaistanbul.com/docs/default-source/duyuru-dosyalari/pri-guide-in-turkish.pdf?sfvrsn=4>
- Rogers, J., & Serafeim, G. (2019). Pathways to materiality: How sustainability issues become financially material to corporations and their investors, *Harvard Business School Accounting & Management Unit Working Paper*, 20-056.
- Ronen, J., & Yaari, V. (2008). *Earnings management emerging insights in theory, practice, and research*. Berlin, Germany: Springer Science Business Media.
- Salewski, M., & Zülch, H. (2014). The association between corporate social responsibility (CSR) and earnings quality–evidence from European blue chips, *HHL Working Paper*, Series No. 112.
- Tatoğlu, Yerdelen, F. (2016). *Panel veri ekonometrisi stata uygulamalı*. İstanbul: Beta Basım.
- Yılmaz, İ. (2011). *Corporote social responsibility diclosures as an indicator of social performance and its relation with financial performance* (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul
- Yoon B., Byul K., & Jeong, H. L. (2019). Is earnings quality associated with corporate social responsibility evidence from the Korean market. *Sustainability* 11(15), 1–20.